

خدا از نگاه امام علی علیه السلام

دکتر محمد محمد رضایی

بوته کتب

۱۳۸۲

محمد رضایی، محمد، ۱۳۳۹ -

خدا از نگاه امام علی (ع) / محمد محمد رضایی - قم: بوستان کتاب قم (انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۸۲.
۱۲۸ ص - (بوستان کتاب قم؛ ۱۱۷۰)

ISBN 964 - 371 - 442 - X: ریال: ۱۱۰۰۰

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

Dr. Mohammad Mohammad Rezāyi.

پشت جلد به انگلیسی:

Khodā Az Negahe [God in viewpoint of] Imam 'Alī (S.A.)

کتابنامه: ص. [۱۲۵] - ۱۲۸؛ همچنین به صورت زیرنویس.

۱. علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. - خداشناسی. ۲. خدا - اثبات.

الف. دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم. بوستان کتاب قم. ب. عنوان.

۲۹۷/۹۵۱۵

BP۳۸/۰۹ / م ۴ خ

۱۳۸۲

□ مسلسل انتشار: ۲۱۵۲

□ شابک: X - ۴۴۲ - ۳۷۱ - ۹۶۴ / X - 442 - 371 - 964

بوستان کتاب

خدا از نگاه امام علی (ع)

نویسنده: دکتر محمد محمد رضایی

ناشر: مؤسسه بوستان کتاب قم

(انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه دفتر تبلیغات اسلامی

نوبت چاپ: اول / ۱۳۸۲

شمارگان: ۲۰۰۰

بها: ۱۱۰۰ تومان

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

دفتر مرکزی: قم، خیابان شهدا (صفائیه) بوستان کتاب قم، ص پ ۹۱۷، تلفن: ۷۷۴۲۱۵۵ - ۷، نمابر: ۷۷۴۲۱۵۲

فروشگاه مرکزی (شماره ۱): قم، چهارراه شهدا (محل عرضه ۱۲۰۰۰ عنوان کتاب با همکاری بیش از ۱۷۰ ناشر)، تلفن: ۷۷۴۳۲۲۶

فروشگاه شماره ۲: تهران، خیابان انقلاب، خیابان فلسطین جنوبی، کوچه دوم (پشن)، پلاک ۲۲/۳، تلفن: ۶۴۶۰۷۳۵

فروشگاه شماره ۳: مشهد، خیابان آیه الله شیرازی، کوچه چهارباغ، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی شعبه خراسان، تلفن: ۲۲۵۱۱۳۹

فروشگاه شماره ۴: اصفهان، خیابان حافظ، چهارراه کرمانی، گلستان کتاب (دفتر تبلیغات اسلامی شعبه اصفهان)، تلفن: ۲۲۲۰۳۷۰

نشانی الکترونیک: <http://www.bustaneketab.com>

پست الکترونیک: E-mail:bustan@bustaneketab.com

printed in the Islamic Republic of Iran

بسم الله الرحمن الرحيم

www.ketab.ir

جدیدترین آثار مؤسسه و آشنایی بیشتر با آن در وب سایت:

<http://www.bustaneketab.com>

با قدردانی

از همکارانی که در تولید این اثر نقش داشته‌اند:

ویراستار: محمد نقویان.

کنترل ویرایش: بوذر دیلمی معزی.

حروف نگار: مرگان فرمانی.

اصلاحات حروف نگاری: سید مهدی محسنی نیا و احمد اخلی.

صفحه آرایی: محمود هدایی و سعید حمیدی.

نمونه خوانی: شکر الله آقائزاد، بیژن سهرابی، سید علی قائمی، جلیل

حبیبی و محمد جواد مصطفوی.

نظارت و کنترل: عبدالهادی اشرفی.

کنترل فنی صفحه آرایی: سید رضا موسوی منش.

طراح جلد: باسم الرسام.

مسئول تولید: حسین محمدی.

پی گیر چاپ: سید رضا محمدی.

بوشنج گیتی

(مطالعات و تحقیقات اسلامی و فرهنگی)

شهریور ۱۳۸۲

فهرست مطالب

مقدمه	۷
برهان معقولیت یا احتیاط عقلی بر وجود خدا	۱۱
برهان فطرت بر وجود خدا	۲۱
فطری بودن خداشناسی	۲۵
دلیل نقلی بر فطری بودن خداشناسی	۲۵
راه‌های تذکر و یادآوری فطرت	۲۹
تقریر عقلی بر فطری بودن خداشناسی	۳۱
فطری بودن خداجویی یا خداپرستی	۳۳
تقریر دیگری از خداجویی	۳۶
برهان فطرت از دیدگاه متفکران غربی	۳۸
برهان صدیقین بر وجود خدا	۴۳
شواهد برهان صدیقین در قرآن و کلمات ائمه اطهار علیهم‌السلام	۴۳
تبیین فلسفی برهان صدیقین	۴۸
برهان نظم بر وجود خدا	۵۷
ویژگی‌های برهان نظم	۶۳

۶۴	تقریرهای مختلف برهان نظم
۷۷	اشکال‌های برهان نظم و پاسخ‌های آن
۸۳	برهان علی بر وجود خدا
۸۳	برهان علی از دیدگاه امیرمؤمنان ؑ
۸۴	تقریر برهان علی
۹۸	محال بودن دور
۹۹	برهان معجزه بر وجود خدا
۱۰۴	جنبه‌های مختلف اعجاز قرآن
۱۰۴	اعجاز قرآن از نظر فصاحت و بلاغت
۱۰۵	اعجاز قرآن از نظر معنا و محتوا
۱۰۶	اعجاز قرآن از نظر نبودن اختلاف در آن
۱۰۷	اعجاز قرآن از نظر جاذبه
۱۰۸	اعجاز در جامعیت علوم
۱۱۱	برهان حدوث (وجوب و امکان)
۱۱۲	توضیح برهان حدوث
۱۱۵	توضیح مبادی این برهان
۱۱۷	برهان فسخ عزائم
۱۲۵	کتاب‌نامه

مقدمه

از مسائل بسیار اساسی انسان، مسئله وجود خداست. اعتقاد داشتن و یا اعتقاد نداشتن به خدا، در زندگی انسان، بسیار نقش آفرین است؛ بدین گونه که اگر انسان به وجود خدا معتقد شد، همه کارها و رفتار او رنگ الهی می یابد. ولی اگر همین انسان، به وجود خدا معتقد نباشد، اعمال او صبغه دیگری به خود می گیرد.

بنابراین، انسان باید پیش از هر شناختی به این مسئله بپردازد که آیا واقعاً برای انسان و عالم، خدایی وجود دارد یا این که انسان و عالم بر اثر صدفه و تصادف به وجود آمده اند و آدمی نیز در زندگی، هیچ وظیفه و هدفی جز ادامه زندگی و لذت بردن ندارد؟ از این روست که امیرمؤمنان علی علیه السلام می فرماید:

معرفة الله سبحانه، أعلى المعارف؛^۱

شناختن خدای پاک و منزّه، والاترین معرفت هاست.

و نیز در تعبیر دیگر می فرماید:

العلم بالله، أفضل العلمين؛^۲

۱. غررالحکم، ج ۴، ح ۹۸۶؛ عیون الحکم والمواعظ، ص ۴۸۶، ح ۸۹۸۹.

۲. غررالحکم، ج ۴، ح ۱۶۷۴.

خداشناسی با فضیلت‌ترین علم است.^۱
حتی حضرت، توحید و اعتقاد به خدای یگانه را حیات و جان نفس و روح
می‌داند:

التوحید حياة النفس^۲؛

هم‌چنین در تعبیری دیگر می‌فرماید:

اول الدين معرفة^۳؛

سرلوحه دین [از نظر اهمیت] شناختن خداست.

آدمی نیز بالوجدان احساس می‌کند که شناخت خدا در درجه اول اهمیت
قرار دارد.

نخستین مسئله در خداشناسی، شناختن وجود خداست. نگارنده، بر آن
است تا دلایل وجود خدا را از دیدگاه امام علی (ع) مورد بررسی قرار دهد. البته
در سخنان مولا امیرمؤمنان علی (ع) استدلال بر وجود خدا را به طور مستقل کم‌تر
مشاهده می‌کنیم؛ یعنی عنوانی تحت براهین اثبات وجود خدا مشاهده نمی‌شود
و این امر به دو دلیل زیر است:

۱. امیرمؤمنان علی (ع) خداشناسی و خداجویی را امری فطری می‌داند

چنان‌که می‌فرماید:

اللهم خلقت القلوب على إرادتك، وفطرت العقول على معرفتك.^۴

خداوند قلب‌ها را با ارادت و محبت خود و عقل‌ها را با معرفت خود
سرشته است.

۱. توضیح روایت این است که علم در یک تقسیم‌بندی کلی به دو قسم تقسیم می‌شود: علم به
مخلوقات و علم به خدا که علم برتر است.

۲. غررالحکم، ح ۵۴۰، عیونالحکم والمواعظ، ص ۴۰، ح ۸۸۳.

۳. نهج البلاغه، خطبه ۱: الاحتجاج، ج ۱، ص ۴۷۳، ح ۱۱۳؛ عوالی الآلی، ج ۴، ص ۱۲۶، ح ۲۱۵.

۴. بحار الانوار، ج ۹۵، ص ۴۰۳، ح ۳۴؛ مهج الدعوات، ص ۱۵۴.

در تعبیری دیگر می‌فرماید:

عَجِبْتُ لِمَنْ شَكَّ فِي اللَّهِ، وَهُوَ يَرَى خَلْقَ اللَّهِ؛^۱

من تعجب می‌کنم از کسانی که مخلوقات الهی را می‌بینند و در وجود خدا تردید می‌کنند.

این کلام حضرت علیه السلام برگرفته از این آیه قرآن است که می‌فرماید:

﴿أَفَى اللَّهِ شَكٌّ فَاطِرِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾؛^۲

مگر درباره خدا - پدید آورنده آسمان‌ها و زمین - تردیدی هست؟

۲. دلیل دیگر آن است که مخاطبان امیرمؤمنان علیه السلام اشخاصی بودند که

به وجود خدا اعتقاد داشتند و در وجود خدا کم‌تر شک و شبهه می‌کردند و تنها لازم بود که اعتقادات آنان تصحیح و تکمیل شود.

البته در لای سخنان حضرت علیه السلام می‌توان دلایلی را بر اثبات وجود خدا مشاهده کرد. ما در حدّ بضاعت خود، هشت دلیل بر اثبات وجود خدا در کلمات آن حضرت علیه السلام یافته‌ایم، هر چند که راه‌های به سوی خدا به عدد نفوس خلایق است. و آن دلایل عبارتند از:

۱. برهان معقولیت؛ ۲. برهان فطرت؛ ۳. برهان صدّیقین؛ ۴. برهان نظم؛

۵. برهان علیّ؛ ۶. برهان معجزه؛ ۷. برهان حدوث؛ ۸. برهان فسخ عزائم.

امید آن دارم که این کتاب به اندازه خود در بسط معرفت و حکمت که ودیعه‌ای الهی است، مؤثر و مفید واقع گردد.

وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ

سوم خرداد ۱۳۸۲ - محمّد محمّد رضایی

عضو هیئت علمی دانشگاه تهران

۱. نهج البلاغه، حکمت ۱۲۶.

۲. ابراهیم (۱۴) آیه ۱۰.

www.ketab.ir